anti-party, anti-Soviet, philosophical, political and ideological concepts of the enemies of the people, opponents of the Stalinist program of building socialism.

The leader resolutely started creating a halo of an outstanding philosopher, and for this purpose he needed to form his «philosophical school» as an important basis for the theoretical justification of the totalitarian-political regime of the USSR.

Thus, Stalin's philosophy, which is officially called Marxist-Leninist philosophy, gained the right for existence. Soviet philosophy first of all had to substantiate theoretically the need to fight the enemies of the people in order to strengthen the state of the dictatorship of the proletariat, to actively fight the bourgeois ideology and philosophy, to be a reliable instrument of the party in solving the problems of building socialism. Any in-depth analysis of philosophical problems was considered to be formalism and ignoring of the principle of party spirit, however a senseless set of standard slogans from the newspapers and genius ideas of the «father of all peoples» were considered to be the highest manifestation of philosophical wisdom. The study of theoretical problems of the development of society, human rights and public relations, ethics, moral values, were thought to be apolitical, hostile, anti-scientific, acting as a counterpart to the partisanship of philosophy. The philosophy becomes practically an instrument of the party policy and ideology, theoretically defending Stalin's totalitarian regime. The struggle on the philosophical fighting line eventually led to tragic consequences, having affected lives of many representatives of science and culture. In place of the exterminated philosophers who did not understand the genial aspirations and thoughts of the leader, the wheel of philosophy was taken by the person who were neither able to form new interesting ideas, not introduced anything new and progressive into Soviet philosophy.

Key words: *state, philosophy, politics, enemies of the people, law, totalitarianism, power, Marxism-Leninism, dialectics, dictatorship of the proletariat.*

Стаття надійшла 10 вересня 2018 р.

УДК 340.132

В. В. Новіков,
В. С. Боровікова

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Досліджено проблему імплементації міжнародних стандартів прав людини, що містяться в міжнародних договорах, у національному праві України. Визначено основні принципи, правила та підходи до тлумачення міжнародних договорів про права людини. Наголошено, що тлумачення норм права – це різновид юридичної діяльності і йому притаманні ознаки, які відрізняють цю діяльність від інших видів. Встановлено, що тлумачення положень

міжнародного договору – це тлумачення юридичної норми, тому до нього застосовуються всі принципи і прийоми, які відомі в теорії права. Зазначено, головні правила тлумачення міжнародних договорів про права людини визначаються у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.

Запропоновано систему принципів, які використовуються у міжнародно-правовій практиці тлумачення договорів. Обґрунтовано, що в разі тлумачення положень міжнародних договорів про права людини слід брати до уваги позицію міжнародних судових, квазісудових чи моніторингових органів, юрисдикція яких поширюється на питання тлумачення та застосування відповідних міжнародних договорів.

Ключові слова: *права людини, міжнародні договори, імплементація, тлумачення, принципи тлумачення, міжнародні стандарти прав людини, інтерпретація, національне законодавство, Європейський суд з прав людини.*

Постановка проблеми. Україна взяла стратегічний курс на вступ до Європейського Союзу. Виконання цього завдання потребує проведення відповідних реформ і перетворень у соціально-економічній і правовій сферах. Це, своєю чергою, визначає обов'язок держави щодо увідповіднення національного законодавства з нормами міжнародного права. В умовах кардинальних суспільних перетворень важливого значення набувають міжнародні стандарти у галузі прав людини, які мають стати основою розвитку та модернізації національної правової системи. Міжнародні стандарти прав людини – це необхідний мінімум соціально-змістовних ознак (які можна визначити виключно у консенсусно-договірному порядку...), основа широко визнаних загальнолюдських цінностей, які мають поважати у кожному випадку реалізації відповідних прав людини [1, с. 6]. Європейські стандарти прав людини увібрали в себе найвищі досягнення загальнолюдської духовної культури, змістовно виражають принцип правової рівності, закріплюють такі правила поводження держави з людиною, які не принижують людську гідність [2, с. 10].

В Україні питанням дотримання міжнародних стандартів прав людини приділяють належну увагу з огляду на реформи, що відбуваються в системі державних органів. Імплементація стандартів та їх ефективна реалізація в країні, зокрема у межах національного законодавства, зумовлює нагальність проблематики тлумачення міжнародних договорів про права людини, які становлять основу цих стандартів. Н. М. Раданович слушно зауважував, що особливості міжнародних договорів про права людини зумовлюють не лише їх особливий статус у системі міжнародних договорів загалом, а й відрізнять їх від інших джерел права тієї чи іншої держави, зокрема від інших нормативно-правових договорів, якщо міжнародні договори включаються держа-

вою до складу її законодавства [3, с. 11]. Так, можна стверджувати, що національне правотлумачення, яке задіяне для імплементації даних договорів у національному законодавстві, матиме певну специфіку.

Стан дослідження. Проблема імплементації та тлумачення норм міжнародного права з прав людини були предметом дослідження вітчизняних й іноземних учених, таких як С. Алексеєв, Є. Бородін, Е. Бредлі, К. Вонинка, М. Вопленко, В. Гончаров, Л. Гусейнов, М. Дженіс, В. Копейчиков, І. Лукашук, П. Рабінович, І. Сліденко, О. Трагнюк, В. Туманов, Н. Фабер, О. Черданцев тощо. Натомість тлумачення міжнародних договорів про права людини має свої особливості, які потребують подальшого аналізу з погляду гармонізації національного законодавства з міжнародним правом.

Мета статті полягає у визначенні місця міжнародних стандартів прав людини в національному законодавстві та основних принципів, способів і правил тлумачення міжнародних договорів, які закріплюють права людини, з урахуванням позицій міжнародних правових органів, юрисдикція яких поширюється на питання тлумачення та застосування відповідних міжнародно-правових договорів із прав людини.

Виклад основних положень. Тлумачення норм права – це різновид юридичної діяльності, що має пізнавальний характер. Воно ґрунтується на певних принципах і здійснюється з метою уточнення і з'ясування змісту норм права та їх роз'яснення. Тлумаченню права притаманні такі основні сутнісні риси: 1) це різновид юридичної діяльності; 2) має (інтелектуальний, розумовий, творчий) характер; 3) цільова спрямованість; 4) має уточнювальну (конкретизаційну) суть, що обумовлюється нормативністю права; 5) властива опосередкованість; 6) здійснюється різними суб'єктами, особливості яких визначають види тлумачення; 7) ґрунтується на певних принципах [4, с. 13]. Разом із ускладненням завдань, що виконуються за допомогою права, ускладнюється процес тлумачення його норм. Що складнішою є правова система, і що більше проблем, які вона вирішує, то відповідальніші завдання є перед тлумаченням. Із огляду на це складною справою є тлумачення норм такої надскладної макросистеми, яку являє собою сучасне міжнародне право [5]. Доцільно зауважити, що тлумачення норм міжнародного договору має відбуватися на підставі принципів міжнародного права і результати не мають суперечити цим принципам, порушувати суверенітет держав і права людини. Тлумачення, яке порушує принципи міжнародного права, є недопустимим [6, с. 98].

Тлумачення положень міжнародного договору, по суті, це тлумачення юридичних норм, тому мають застосовуватися всі прийоми

тлумачення, що відомі в теорії права і внутрішньодержавній практиці, за винятком таких, що суперечать суті міжнародного права, яке засноване на добровільній угоді суверенних суб'єктів. До цих прийомів відносяться: граматичне (словесне), логічне, історичне, систематичне і казуальне (тобто звичайне, практичне) тлумачення. Крім того, в системі тлумачення міжнародних договорів є спеціальні принципи тлумачення, це загальні правила, яких необхідно дотримуватися як обов'язкових норм при тлумаченні міжнародних договорів [6, с. 95].

О. Я. Трагнюк пропонує систему принципів, які використовуються у міжнародно-правовій практиці тлумачення договорів. У цю систему входять: 1) принципи тлумачення, які безпосередньо закріплені в міжнародно-правових актах і мають юридично-обов'язкову силу (зокрема містяться у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р.); 2) принципи, які ґрунтуються на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права (зокрема принцип єдності тлумачення прямо випливає із принципу суверенної рівності держав); 3) принципи, які існують як звичаєва норма, що закріпилася у практиці (наприклад, принцип ефективності); 4) принципи, які існують як «загальні принципи права, визнані цивілізованими націями», які закріплені у п. «с» ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН; 5) принципи, які застосовуються у практиці сучасних міжнародних судових органів (принцип «оціночних меж» або «дискреційних рамок», «принцип додаткових (домислюваних) повноважень» тощо), і пов'язані з характерними особливостями цих органів, до юрисдикції яких віднесене тлумачення міжнародних угод і установчого характеру (установчі договори Співтовариств у Суді ЄС), і угод, для контролю за виконанням яких створені судові органи (Європейська конвенція з прав людини 1950 р., Європейський суд з прав людини); 6) принципи, що випливають зі специфіки міжнародних договорів, які укладаються на багатьох мовах, тобто принципи, які використовуються з огляду на багатомовність аутентичних текстів міжнародних договорів; 7) принципи, що застосовуються у практиці держав і відображені в доктрині, вони є виявом справедливості, обґрунтованості та доцільності у провадженні певної юридичної діяльності; 8) принципи тлумачення міжнародних договорів, які є частиною національного законодавства, і які застосовують національні судові органи [7, с. 95].

Основні правила (підходи) до тлумачення міжнародних договорів, зокрема міжнародних угод про права людини, визначені у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. До таких правил належать: 1) договір має тлумачитись відповідно до дійсного значення, термінів по контексту договору, а також згідно

з об'єктом і цілями договору; контекст договору охоплює текст, включаючи преамбулу й додатки, угоду, якої досягнуто між усіма учасниками з огляду на укладення договору; документ, який був складений одним або кількома учасниками завдяки укладенню договору і схвалений іншими учасниками як документ, що стосується договору. Поряд із контекстом враховуються: а) угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; б) наступна практика застосування договору, яка встановлює домовленість щодо його тлумачення; в) будь-які відповідні норми міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками договору; г) можливість звернення до додаткових засобів тлумачення, зокрема до підготовчих матеріалів та до обставин укладення договору, якщо тлумачення залишає значення терміна двояким чи нечітким або призводить до результатів, явно абсурдних чи нерозумних (див. ст. 31, 32 Віденської конвенції про право міжнародних договорів).

Вказані загальні правила (принципи) тлумачення використовуються при інтерпретації міжнародних угод щодо прав людини, хоча їх застосування має певні особливості. Як вважає Л. Г. Гусейнов, особлива природа міжнародних «правозахисних» договорів, яка визнана і в доктрині, і в практиці міжнародного права, не може не змінюватися через їх тлумачення; зокрема, вона вимагає від інтерпретатора надання вирішального значення їх об'єкту і цілям, з можливим ігноруванням інших засобів і прийомів тлумачення. Тобто специфічна природа зазначених договорів орієнтує процес їх тлумачення на досягнення ефективного захисту прав людини і головне завдання держави – організація найефективнішої реалізації цих прав [8].

Важливу роль при тлумаченні міжнародних договорів щодо захисту прав людини відіграють судові чи квазісудові органи, до юрисдикції яких належить тлумачення та застосування відповідних угод, а також комітети та інші міжнародні інституції, які формують моніторинговий механізм тих чи інших міжнародно-правових договорів. О. І. Вінгловська зазначає, що завданням всесвітніх та регіональних міжнародних органів захисту прав людини є, насамперед, вироблення змістовно-визначених принципів і критеріїв, яким у кожному випадку мають відповідати конкретні соціальні можливості людини, а також визначення легітимних меж розсудів органів державної влади при встановленні ними конкретного змісту й обсягу гарантованих прав людини [1, с. 6].

Особливості тлумачення міжнародних договорів із прав людини зумовлені унікальною природою інституту прав людини як предмета інтерпретації, адже останні торкаються основних загальнолюдських

цінностей. Так, *Комітет ООН з прав людини,* створений на підставі *Міжнародного пакту про громадянські та політичні права* для тлумачення Пакту, заявив, що «праву на життя занадто часто дається вузьке тлумачення. Вираз «невід'ємне право на життя» не може бути правильно зрозумілим, якщо його тлумачити обмежено, а захист цього права вимагає від держав прийняття конструктивних заходів» [9]. Подібно до цього П. М. Рабінович висловив занепокоєність, що жоден із міжнародних правових актів не містить загального визначення поняття «людська гідність», що зумовлює неоднозначне розуміння зазначеного поняття і може призвести до його невиправдано звуженого розуміння; його чітке визначення могло б виступати формальною підставою для розширення можливостей забезпечення, охорони й захисту прав людини [10, с. 171].

У межах *Європейського Союзу* Суд ЄС використовує майже усі методи тлумачення, відомі теорії і практиці застосування міжнародних договорів (буквальний, історичний, систематичний, телеологічний). Якщо історичний метод тлумачення має зазвичай обмежене значення, а буквальний використовується для визначення особливостей механізму розгляду спорів у межах ЄС, то систематичному і телеологічному методам надається очевидна перевага [11, с. 13]. Використання цільового тлумачення дало можливість Суду ЄС не лише суттєво розширити межі своєї компетенції, але і виробити певні доктрини (принципи) права ЄС – верховенства права ЄС та безпосередньої дії права ЄС у національних системах права держав-членів. Нині ці принципи є основними юридичними засадами європейської інтеграції. Застосування зазначених методів тлумачення Судом ЄС відбувається під впливом політики ЄС, метою якої є сприяння європейській інтеграції і формування європейського правового простору. Наочним прикладом в Україні є прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини» від 23.02.06. [12].

У межах *Ради Європи* (далі – РЄ) прийнято низку документів, метою яких є проголошення і гарантування основних прав людини на європейському континенті. Серед таких документів Європейська соціальна хартія (переглянута в 1996 р.). В. Соколов вважає, що для правильного розуміння норм, більшість яких сформульовано як оціночні поняття, важливими стають правоположення Комітету зі соціальних прав, який є єдиним органом офіційного тлумачення цього міжнародного договору [13]. Автор посилається на позицію європейських учених, які вважають, що прикметник «соціальний» має тлумачитись у ширшому розумінні – як «пов'язаний з суспільством»,

а не винятково орієнтований на захист відносин, пов'язаних із працею. Крім того, він слушно зазначає, що однією з особливостей соціально-економічних прав є залежність рівня їх реалізації від можливостей національної економіки. Стандарти соціально-економічних прав людини не мають ототожнюватися з тим чи іншим типом політичного устрою держави, системи економіки або певною стандартизованою інституцією. Отже, під час конструювання стандартів необхідно передбачати можливість тлумачення окремого права людини з урахуванням особливостей того чи іншого суспільства [13].

Важливого значення протягом останнього часу набуло тлумачення Конвенції про захист права людини і основоположних свобод 1950 р. Європейським судом з прав людини як одним із найефективніших органів, який має «право прийому і розгляду індивідуальних скарг (петицій) від громадян і організацій – жертв порушень прав людини [14]. Інтерпретація Конвенції, як зауважує В. Кононенко, передбачає переважно еволютивний і динамічний методи тлумачення, а не статичний та історичний. Водночас автор доходить висновку, що врахуванням Судом принципу *«stare decisis»* («стояти на вирішеному») є своєрідним механізмом стримувань і противаг у практиці Суду: *«stare decisis»* обмежує «динамічність» динамічного тлумачення, а це не дає можливості чітко стояти на позиціях своїх прецедентів, які згодом можуть застаріти й перестати відповідати цілям Конвенції [15, с. 13].

Принципи та підходи, які використовує Суд, не викладені буквально у тексті Конвенції, вони є результатом її динамічного (еволюційного) тлумачення та стосуються передусім змісту гарантованих нею прав і свобод та відповідних обов'язків держави, що дає змогу здійснити їх імплементацію в національному законодавстві та обґрунтувати доцільність їх застосування. Серед принципів та підходів, які використовує Суд при тлумаченні права, доцільно зазначити: врахування національного права європейських країн та міжнародних стандартів; принцип пропорційності та «справедливого балансу»; доктрина «меж розсуду»; доктрина «четвертої інстанції»; принципи ефективного тлумачення; послідовність інтерпретації Конвенції загалом; обмеження в інтерпретації; автономне значення термінів [16, с. 167–169].

Вішерверп проти Нідерландів (1979 р.) як приклад обґрунтування *динамічного тлумачення Конвенції:* «У Конвенції не йдеться про те, що слід розуміти під словом «душевнохворі». Цьому терміну неможливо дати остаточне тлумачення: (...) його значення постійно змінюється разом з розвитком досліджень в галузі психіатрії; більш гнучкими стають методи лікування, і змінюється ставлення суспіль-

ства до душевних захворювань, при цьому в суспільстві зростає розуміння проблем душевнохворих» [17, с. 83].

У справі *Ільхаи проти Туреччини (2000 р.)* Суд сформулював принцип ефективного тлумачення Конвенції: «стаття 2 Конвенції, яка охороняє право на життя..., вважається одним з найбільш фундаментальних положень Конвенції, від якої не може бути зроблено ніякого відступу. Разом зі статтею 3 Конвенції вона також закріплює одну з базових цінностей демократичних суспільств держав-учасниць РЄ. Тому перерахування обставин, за яких позбавлення життя може бути виправдане, є вичерпним. Об'єкт і мета Конвенції як інструменту захисту конкретної людини також вимагає тлумачення і застосування статті 2 таким чином, щоб зробити цей захист практичним і ефективним» [17, с. 1041].

Застосування *принципу автономного тлумачення* сприяє уніфікації стандартів правозастосування у різних державах-учасницях РЄ. Автономність понять полягає у незалежності висновків Суду від розуміння того чи іншого терміна, поширеного в окремих державах, однак Суд санкціонує і певний рівень «гнучкості» при здійсненні такої інтерпретації правозастосовними органами країн-учасниць за умови, що їхня інтерпретація терміна видаватиметься такою, що відповідатиме змісту Конвенції. Варто наголосити, що всі доктрини та принципи тлумачення прав людини, гарантованих Конвенцією, є взаємозалежними та взаємодоповнювальними, через що їх системне застосування забезпечує ефективний захист прав людини на національному та європейському рівнях.

Висновки. Міжнародні договори про права людини посідають чільне місце у системі міжнародно-правових актів, що обумовлено беззаперечною цінністю, яку становлять права людини для сучасних держав світу, зокрема для України. Взятий Україною стратегічний курс на вступ до Європейського Союзу вимагає гармонізації національного законодавства зі законодавством європейських країн, що, своєю чергою, зумовлює необхідність імплементації норм міжнародного законодавства про права людини в національному законодавстві. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що імплементація міжнародно-правових договорів, яка містить стандарти прав людини, в національному законодавстві вимагає правильного тлумачення цих договорів, йому притаманна певна специфіка. Тут мають враховуватися і правила та способи тлумачення, вироблені у межах національної теорії права, і принципи тлумачення, визнані у міжнародному праві. Це дасть можливість ефективно застосовувати європейські стандарти прав людини в національному законодавстві. При

тлумаченні положень міжнародних договорів про права людини потрібно брати до уваги позицію міжнародних судових, квазісудових чи моніторингових органів, юрисдикція яких поширюється на питання тлумачення та застосування відповідних міжнародних договорів. Використання загальних принципів інтерпретації, а також спеціальних правил та доктринальних підходів, які вироблені цими міжнародними органами та установами, при тлумаченні обсягу та змісту прав людини на національному рівні мають бути предметом подальших наукових досліджень. Таке тлумачення має забезпечити зважене застосування традиційних підходів і принципів інтерпретації норм міжнародного права, дотримання балансу з національним законодавством та безумовним дотриманням цілей міжнародних договорів про права людини.

1. Вінгловська О. І. Імплементація міжнародних стандартів прав дитини в національному законодавстві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2003. 20 с.

2. Еілас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правозастосування сучасної України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». К.: Нац. акад. внутрішніх справ, 2012. 19 с.

3. Раданович Н. М. Національна імплементація міжнародних договорів щодо прав людини: загальнотеоретичне дослідження: (на матеріалах впровадження конвенції про захист прав і основних свобод людини): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. Львів: Б.в., 2006. 19 с.

4. Прийма С. В. Принципи тлумачення норм права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Х.: Б.в., 2014. 18 с.

5. Лукашук И. И. Современное право международных договоров. Т. 1. Заключение международных договоров. М.: Волтерс Клувер, 2014. URL: http://pravoznavec. com.ua/books/13 l/9055/33/#chapter

6. Венская конвенция о праве международных договоров. Комментарий / сост.: А. Н. Талалаев (коммент.); отв. ред. Н. В. Захарова (предисл.). М.: Юрид. лит., 1997. 336 с.

7. Трагнюк О. Я. Тлумачення міжнародних договорів: теорія і досвід європейських міжнародних судових органів: дис. … канд. юрид. наук. Х.: Б. в., 2003. 205 с.

8. Гусейнов Л. Особенности толкования международных договоров о правах человека. *Белорусский журнал международного права и международных отношений*. 2010. № 2. URL: http://ilia.humanrightshouse.org/mod/resource/view. php?id=l 355

9. Роль международных прав человека в национальном законодательстве по охране психического здоровья: Отдел охраны психического здоровья и предупреждения токсикомании Всемирной организации здравоохранения. URL: http://www.who.int/meirtanieltWpolicy/versionjTisse.pdf

10. Права людини: соціально-антропологічний вимір: кол. монографія. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / редкол.: П. М. Рабшович та ін. Серія І. Дослідження та реферати. Вип. 13. Львів: Світ, 2009. 280 с.

11. Трагнюк О. Я. Тлумачення міжнародних договорів: теорія і досвід європейських міжнародних судових органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Х., 2003. 20 с.

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 30. Ст. 260.

13. Соколов В. Соціально-економічні стандарти та права людини в Європейському Союзі на сучасному етапі його розвитку. *Віче*. 2009. № 8. URL: http://www.viche.info/jouraal/1638/

14. Ліщина І. Міжнародні механізми захисту прав людини. *Громадянське суспільство.* 2004. № 2. URL: http://www.ji.lviv.Ua/n21lexts/lischyna.htm#p5

15. Кононенко В. П. Звичаєва природа прецедентного характеру рішень Європейського суду з прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2009. 19 с.

16. Кретова І. Тлумачення положень про права людини Страсбурзьким судом: основні принципи та доктрини. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 165–175.

17. Сальвиа М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2006 г. СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2008. 1072 с.

Novikov V. V., Borovikova V. S. International standards' implementation of human rights in national legislation

Compliance of standards of the international human rights issue is payed attention in Ukraine, especially in connection with the reforms take place in the system of authorities. Implementation of standards and their effective realization in the country, in particular, under of national legislation, causesthe urgency of interpretation of the international human rights treaties which are the basis of these standards.

The article analyses international standards' implementation of human rights that are included in Ukrainian international treaties. The independent attention is paid to defining basic principles, rules and approaches to interpretation of international treaties of human rights. The paper emphasizes that interpretation of legal norms is the form of legal activity and correspondent features that distinguish this activities from others. It's pointed out that interpretation of international treaty is the interpretation of legal norms, that's why all principles and methods known in theory of law are applied towards it. It's defined that basic rules of international treaties' interpretation of human rights are defined in Viennese convention

of international treaties right of 1969. The system of principles that are applied in international legal practice of interpretation of treaties is suggested in the paper. It's found out that in the process of interpretation of international treaties principle of human rights the attention should be paid to the position of international judicial, quasi-judicial or monitoring bodies, which jurisdiction is spread on issues of interpretation and applying of corresponding international treaties.

Key words: *human rights, international treaties, implementation, interpretation, principles of interpretation, international standards of human rights, national interpretation, European court of human rights.*

Стаття надійшла 23 жовтня 2018 р.

УДК 347.513–518(438)/1918-1939 рр./

О. Б. Онишко

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОЗА ВИНИКНЕННЯМ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА НОРМАМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ПОЛЬЩІ (1918–1939 рр.)

Розглянуто проблему відшкодування шкоди на підставі делікту, тобто протиправних дій, вчинених умисно чи з необережності, відповідно до норм цивільного права Польщі (1918–1939 рр.). Визначено обставини, з настанням яких на винного покладалася відповідальність відшкодування шкоди за спричинені з його вини неправомірні дії. Проаналізовано основні випадки спричинення шкоди поза виникненням зобов'язальних правовідносин, охарактеризовано чинники за наявності яких наставала відповідальність. Акцентовано на особливостях відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Ключові слова: *відшкодування, шкода, зобов'язання, делікт, умови відшкодування, умови настання відповідальності, винна особа, неправомірні дії.*

Постановка проблеми. Цивільне право Польщі міжвоєнного періоду, куди і входила частина України – Східна Галичина і Західна Волинь, в особливому порядку здійснювало правове регулювання питань відшкодування шкоди і на підставі договору, і в позадоговірних зобов'язаннях. Притаманні риси відшкодування шкоди у сфері позадоговірних зобов'язань, тобто на підставі вчинення делікту, заслуговують уваги та аналізу, оскільки ця сфера правовідносин у сучасному українському законодавстві потребує доопрацювання, конкретизації та нових наукових пошуків з огляду на історико-правове підґрунтя їх виникнення та функціонування.